

**БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК
УКРАЇНИ ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

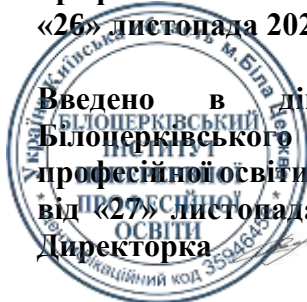
Вченою радою

**Білоцерківського інституту неперервної
професійної освіти**

«26» листопада 2024 року протокол № 8

**Введено в дію наказом директорки
Білоцерківського інституту неперервної
професійної освіти**

**від «27» листопада 2024 року № 01-01/37-О.Д.
Директорка Вікторія СИДОРЕНКО**

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ
РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
(Шифр за ОПП – ОК.6 – дисципліна професійної підготовки,
обов'язкова)**

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 053 Психологія

Освітня програма: Психологія

Рівень вищої освіти: Другий (магістерський)

Біла Церква 2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Теоретико-методологічні проблеми психології» складена відповідно до навчального плану освітньо-професійної програми «Психологія» спеціальності 053 Психологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Автор-укладач робочої програми:

Клочко Алла Олексіївна, доктор психологічних наук, професор
кафедри педагогіки, психології та менеджменту, доцент

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри
педагогіки, психології та менеджменту
Білоцерківського інституту неперервної професійної
освіти (протокол № 12 від 05 листопада 2024 р.)

Рекомендовано на засіданні Ради із забезпечення якості освітньої
діяльності та якості вищої освіти
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
(протокол № 4 від 22 листопада 2024 р.)

Затверджено Вченою радою
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
(протокол № 8 від 26 листопада 2024 р.)

© Клочко А.О., 2024
© БІНПО ДЗВО «УМО», 2024

1. Опис навчальної дисципліни

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знань, напрями підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
		заочна форма навчання
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 3	Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки	професійна підготовка, обов'язкова
		Рік підготовки
Загальна кількість годин – 90	Спеціальність: 053 Психологія	1
		Семестр
		1
		Освітньо-професійна програма: «Психологія»
	Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	Лекції
		8
		Практичні заняття
		8
		Самостійна робота
		74
		Індивідуальні завдання
		Практичні завдання
		Вид контролю - Екзамен

Примітка: співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить – 15 % : 85 %.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Теоретико-методологічні проблеми психології» є формування у студентів світоглядної основи теоретичної та практичної діяльності майбутнього психолога на основі забезпечення їх методологічною та теоретичною грамотністю у процесі засвоєння знань з курсу та систематизації і узагальнення наявних у них професійних знань. Зокрема, теоретичне та практичне вивчення закономірностей розвитку психологічної науки, її загальної теорії, загальних принципів системного підходу в психології, а також базових категорій, принципів та проблем психології.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Теоретико-методологічні та проблеми психології» є:

– опанування студентами системою знань про теоретико-методологічні основи психології як найважливіші вихідні теоретичні положення, позиції, категорії та їх суть, що покладаються в основу побудови

психологічного дослідження та інтерпретації його результатів;

- аналіз когнітивного, соціально-психологічного та історичного векторів розвитку психології;
- вивчення провідних методологічних орієнтацій, підходів і методологування;
- ознайомлення з провідними парадигмами, парадигмальними підходами і методологами класичних і некласичних напрямків психології;
- освоєння навичок побудови наукових теорій, висунення гіпотез та їх перевірки в дослідженні;
- оптимізація наукового мислення студентів.

Перелік компетентностей, що забезпечує навчальна дисципліна:

ЗК2. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК8. Здатність розробляти та управляти проектами.

ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

СК1 Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та практики.

СК2 Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та/або практичної значущості.

СК3. Здатність обирати та застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність у сфері психології.

Програмні результати навчання, досягнення яких забезпечує навчальна дисципліна:

РН1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливої інформації із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, здійснювати реферування наукових джерел. обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки.

РН2. Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження: із застосуванням валідних та надійних методів. Визначати методологію дослідження володіти сучасними технологіями проектування та організації наукового дослідження на підставі комплексного підходу до вирішення

проблеми професійної діяльності, представляти результати дослідницьких досягнень.

РН3. Узагальнювати емпіричні дані, аргументовано та доступно формулювати та представляти теоретичні висновки, об'єктивно оцінювати достовірність одержаних результатів наукового дослідження.

РН6. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

РН8. Доступно й аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.

РН13. Застосовувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях з урахуванням їх світоглядних позицій та культуральних цінностей, розробляти програми психологічного супроводу освітньої та професійної діяльності

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Загальні уявлення про методологію та теорію науки

Тема 1. Теорія та методологія в науці

Методологія у складі науки.

Методологічні та теоретичні проблеми: порівняльний аналіз. Рівні методологічного аналізу в науці.

Філософські позиції, що визначають місце та роль психічних явищ у світі.

Тема 2. Наука та наукові знання

Наука та інші форми пізнання навколишнього світу. Загальнонаукові принципи «класичного» наукового дослідження. Наукове пізнання: підходи та методи.

Структура сучасного наукового знання. Співвідношення гіпотези та факту.

Тема 3. Основні теоретичні підходи в науці. Історія розвитку уявлень про наукове пізнання. Суб'єктивне та об'єктивне знання в теоріях пізнання.

Поняття парадигми та наукової революції за Т. Куном.

Теорія критичного реалізму К. Поппера та принцип фальсифікації гіпотез. Прагматизм, фаллібілізм, релятивізм та операціоналізм в наукових теоріях. Моделюючий підхід в теорії пізнання та психологічні гіпотези.

Тема 4. Парадигми та дихотомії у психології.

Перша дихотомія в історії психології. Морфологічна та динамічна

парадигми в психології. Природнича та гуманітарна парадигми в психології. Класична та неklasична психологія.

Гуманітарна парадигма та гуманізм у сучасній психології.

Модуль 2. Теоретичні та методологічні засади психології

Тема 5. Конкретно-науковий рівень методології психології.

Зміст конкретно-наукового рівня методології психології. Етапи побудови психологічних теорій.

Визначення психіки в контексті різних психологічних підходів. Психофізична проблема в психології.

Форми психологічних знань та їх характеристика. Способи пояснення психічних явищ. Закони в психології.

Тема 6. Основні пояснюючі принципи та їх специфіка в системі психологічних знань.

Методологічні принципи психології. Принцип детермінізму в психології. Психологічна причинність.

Діяльність і принцип активності.

Принцип системності та його застосування у психології. Принцип єдності свідомості та діяльності в психології. Принцип історизму як один з принципів психологічної науки.

Тема 7. Категоріальний лад психології.

Категоріальний устрій психології. Базисні категорії та метакатегорії. Категорія відображення у психології. Активність психічного відображення. Поняття та структура діяльності.

Розвиток особистості. Мотивація як психологічна категорія.

Тема 8. Основні проблеми психологічної науки. Психогностична проблема.

Психомотиваційна проблема. Психопраксична проблема.

Психосоціальна проблема. Психофізіологічна проблема.

4. Структура навчальної дисципліни

Номер тижня	Вид занять	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість				Балів (max)
			Годи н				
			лк.	лаб.	пр.	СРС	
Модуль 1. Загальні уявлення про методологію та теорію науки							
1	Лекція 1	Теорія та методологія в науці.	1			9	
2	Лекція 2	Наука та наукові знання.	1			9	
3	Лекція 3	Основні теоретичні підходи в науці.	1			9	
4	Лекція 4	Парадигми та дихотомії у психології.	1			9	
5	Практичне заняття 1	Теорія та методологія в науці			2		15
6	Практичне заняття 2	Наука та наукові знання.			2		15
Модуль 2. Теоретичні та методологічні засади психології							
7	Лекція 5	Конкретно-науковий рівень методології психології.	1			9	
8	Лекція 6	Основні пояснюючі принципи та їх специфіка в системі психологічних знань.	1			9	
9	Лекція 7	Категоріальний лад психології.	1			10	
10	Лекція 8	Основні проблеми психологічної науки	1			10	
11	Практичне заняття 3	Конкретно-науковий рівень методології психології			2		15
12	Практичне заняття 4	Основні пояснюючі принципи та їх специфіка в системі психологічних знань			2		15
Екзамен							
Всього з навчальної дисципліни – 90 год.			8		8	74	

Поточний контроль – протягом кожного практичного заняття (до 10 балів). Контроль самостійної роботи – протягом кожного заняття (СР 1 – 9 балів, СР 2 – 9балів, СР 3,4 – 8 балів). Підсумковий контроль – екзамен (30 балів).

5. Теми лекцій

Модуль 1. Загальні уявлення про методологію та теорію науки **Тема 1. Теорія та методологія в науці**

Методологія у складі науки. Методологічні та теоретичні проблеми: порівняльний аналіз. Рівні методологічного аналізу в науці. Філософські позиції, що визначають місце та роль психічних явищ у світі. Проблема віри в наукових дослідженнях. Гностицизм та агностицизм в об'єктивному пізнанні світу. Поняття методу в широкому та вузькому сенсі. Співвідношення понять «наука», «філософія» та «світогляд». Види та форми рефлексії наукового знання. Структура методологічного знання (рівні та підходи). Функції методологічного знання. Поняття об'єкта та предмета наукового дослідження (пізнавальна ситуація).

Тема 2. Наука та наукові знання.

Наука та інші форми пізнання навколишнього світу. Загальнонаукові принципи «класичного» наукового дослідження. Наукове знання та його класифікація. Наукове пізнання: підходи та методи. Структура сучасного наукового знання. Наукові факти та їх характеристика. Співвідношення гіпотези та факту. Характеристика наукових теорій. Особливості їх побудови. Питання істинності наукових знань: принцип верифікації та фальсифікації. Закони в структурі наукового знання. Етапи наукового дослідження. Знаково-символічні засоби в життєдіяльності людей та в науці. Знак та символ: порівняльна характеристика. Інформаційний детермінізм та його особливості. Характеристика знаково-символічних засобів, які використовуються в науці. Семіотичні дії та їх характеристика. Проблеми, пов'язані з оволодінням науковими знаннями: валідність в організації наукового дослідження, інтерпретація знаково-символічних засобів, оволодінням змістом наукових знань. Стадії розвитку науки. Суб'єктивні та об'єктивні знання в теорії пізнання.

Тема 3. Основні теоретичні підходи в науці

Історія розвитку уявлень про наукове пізнання. Стадії (форми) існування науки. Суб'єктивне та об'єктивне знання в теоріях пізнання. Раціоналізм та емпіризм як напрямки в теорії пізнання. Наукова революція ХХ століття: перехід від некласичної до класичної науки. Позитивізм як методологічний базис наукового пізнання. Поняття парадигми та наукової революції за Т.Куном. Теорія критичного реалізму К. Поппера та принцип фальсифікації гіпотез. Концепція внутрішньої єдності логіки доведення та заперечення.

Прагматизм, фаллібілізм, релятивізм та операціоналізм в наукових теоріях. Номіналізм, раціоналізм, реалізм та інтуїтивізм як методологічна основа науки. Постнекласична стадія розвитку науки. Постпозитивістське трактування науки. Особливості психологічних знань. Наукове та «ненаукове» психологічне знання. Раціональна та емпірична психологія. Асоціанізм як перший напрямок у психології. Сучасне уявлення про теоретичні та емпіричні методи психології. Моделюючий підхід в теорії пізнання та психологічні гіпотези.

Тема 4. Парадигми та дихотомії у психології

Описова та пояснювальна психології як перша дихотомія в історії психології. Морфологічна та динамічна парадигми в психології. Природнича та гуманітарна парадигми в психології. Класична та некласична психологія. Постнекласична парадигма в психології. Гуманітарна парадигма та гуманізм у сучасній психології. Психологія у пошуку нових парадигм.

Модуль 2. Теоретичні та методологічні засади психології

Тема 5. Конкретно-науковий рівень методології психології

Зміст конкретно-наукового рівня методології психології. Етапи побудови психологічних теорій. Визначення психіки в контексті різних психологічних підходів (асоціативна психологія, структуралізм, гештальтпсихологія, функціональна психологія, біхевіоризм, психодинамічні підходи, вітчизняна психологія). Психофізична проблема в психології. Форми психологічних знань та їх характеристика. Способи пояснення психічних явищ. Закони в психології. Проблема редукціонізму в психології. Гносеологічні аспекти аналізу психічних явищ (за Л. С. Виготським, Б.Ф. Ломовим, М.А. Холодною). Способи системно-структурного дослідження в психології (за Г. П. Щедровицьким). Психологічна теорія, її функції та типи (за І. І. Ільєсовим).

Тема 6. Основні пояснюючі принципи та їх специфіка в системі психологічних знань

Методологічні принципи психології. Відкритість системи. Принцип детермінізму в психології. Історичні аспекти детермінізму. Атомістичний, телеологічний, фізікалістський, вірогіднісний та біологічний детермінізм. Психологічна причинність. Характеристика активності як базового принципу психології. Діяльність і принцип активності. Принцип системності та його застосування у психології. Холізм, атомізм, ізоморфізм як передумови системного підходу. Системно-історичний підхід до розвитку психологічних

теорій. Принцип системності в методології Б. Ф. Ломова. Принцип розвитку як один з основних принципів психології. Особливості процесу розвитку (за Л. І. Анциферовою). Принцип єдності свідомості та діяльності в психології. Принцип історизму як один з принципів психологічної науки.

Тема 7. Категоріальний лад психології

Категоріальний устрій психології. Базисні категорії та метакатегорії. Категорія відображення у психології. Особливості відображення як функції психіки. Підходи до визначення суб'єктивного відображення об'єктивного світу. Рівні та характеристики психічного відображення (за Б. Ф. Ломовим). Активність психічного відображення. Поняття та структура діяльності. Підходи до розуміння діяльності у психології. Соціальна природа діяльності. Єдність свідомості і діяльності. Предметність діяльності. Проблема особистості в психологічній науці. Становлення поняття «особистість» в психології. Теорії особистості. Структура особистості. Регулятори поведінки особистості (світогляд, спрямованість, характер, здібності). Основні постулати теорії особистості. Розвиток особистості. Мотивація як психологічна категорія. Мотив-мотивація-мотиваційна сфера особистості. Структура мотивації. Основні класифікації мотивів та мотивації. Теорії мотивації. Відносини та спілкування як категорії психології. Загальна характеристика спілкування. Перцептивна сторона спілкування. Механізми формування образу партнера по спілкуванню. Комунікація: засоби, структура та бар'єри. Інтеракція як одна з сторін спілкування. Стилi (види) взаємодії у спілкуванні.

Тема 8. Основні проблеми психологічної науки

Психогностична проблема. Психомотиваційна проблема. Психопраксична проблема. Психосоціальна проблема. Психофізіологічна проблема. Психологічні проблеми головних напрямків сучасної психології.

6 Теми та зміст семінарських/практичних занять

1. Визначте процедуру методологічного аналізу у психології.
2. Назвіть структурні елементи наукового пізнання.
3. Охарактеризуйте критерії науковості, структуру наукового пізнання (теоретичного та емпіричного), його рівні форми.
4. Визначте особливості фундаментальної, загальнонаукової і конкретно-наукової методології.
5. Дайте визначення й охарактеризуйте зміст поняття «методологія».
6. Дайте визначення й охарактеризуйте зміст поняття «парадигма».
7. Визначте основні парадигмальні орієнтації в сучасній психології.

8. З'ясуйте провідні методологічні орієнтації типів раціональності у психології: класичної, некласичної, постнекласичної (постмодерної).
9. Визначте емпіричну основу наукових проблем у психології.
10. Дайте визначення й охарактеризуйте зміст поняття «теорія».
11. Назвіть основні методологічні проблеми сучасної психології.
12. З'ясуйте провідні проблеми психології у контексті класичної, некласичної, постнекласичної (постмодерної) раціональності.
13. Визначте, у чому полягають основні методологічні завдання наукового дослідження.
14. Назвіть й охарактеризуйте рівні наукового дослідження.
15. Охарактеризуйте типи наукових проблем.
16. Поясніть, у чому полягає специфіка теоретичних та емпіричних гіпотез наукового дослідження.
17. Назвіть й охарактеризуйте методи та технічні процедуринаукового дослідження.
18. Назвіть функції методології наукового дослідження.
19. Визначте основні характеристики організаційних методів психологічного дослідження.
20. Здійсніть аналіз емпіричних методів наукового дослідження.
21. Поясніть деонтологічні принципи, правила проведення наукових психологічних досліджень.
21. Поясніть, чим відрізняється методологічне підґрунтя провідних психологічних шкіл психології (структурної, функціональної, біхевіоризму, гештальтпсихології, психоаналізу, гуманістичної і когнітивної психології).
22. Охарактеризуйте етапи методологічної кризи психологічноїнауки.
23. Визначте, у чому полягають причини методологічної кризи психології.
24. Назвіть основні ознаки психології як мультипарадигмальної науки.

7. Самостійна робота

Розподіл годин самостійної роботи для здобувачів:

1. Підготовка до контрольних заходів – 15 год.
  2. Опрацювання питань, які не розглядаються на аудиторних заняттях – 43 год., виконання індивідуальних дослідницьких завдань – 16 год.
- Усього 74 год.

Перелік тем для самостійного опрацювання:

1. Визначте предмет, об'єкт, цілі та завдання навчальної дисципліни

«Теоретико-методологічні проблеми психології».

2. Назвіть які функції виконує наука як сфера людської діяльності.
3. Поміркуйте, чим відрізняється науковий спосіб пізнання світу від життєвого пізнання.
4. Поясніть специфіку наукового пізнання.
5. Визначте структурні елементи наукового пізнання.
6. Назвіть історичні етапи розвитку методології.
7. Поясніть, чим відрізняється фундаментальна (філософська), загальнонаукова та конкретно-наукова методологія.
8. Назвіть функції методології.
9. Розкрийте зміст основних методологічних принципів психології.
10. Обґрунтуйте, чому психологія має універсальну позицію в системі інших наук за теоретичною моделлю Б. М. Кедрова.
11. Визначте місце практичної психології у психологічній науці.
12. Поясніть, чому екстенсивний розвиток психології є небезпекою для її загальнометодологічної ролі.
13. Визначте, у чому полягає позитивне значення диференціації психологічного знання.
14. Поміркуйте, у чому полягає складність і парадоксальність психологічного знання.
15. Назвіть найголовніші проблеми у сфері практичної психології.
16. Порівняйте методи психологічних досліджень Б.Ф. Ломова, П.К. Анохіна, Б.Г. Ананьєва, Л.С. Виготського, Л.С. Рубінштейна.
17. З'ясуйте значення системного підходу для розуміння психології.
18. Визначте методологічні та теоретичні засади становлення системного підходу у психології.
19. Наведіть приклади відомих Вам психологічних законів, і поясніть їх.
20. Поясніть явище «феноменологічного зсуву» науки.
21. Визначте предмет методологічного аналізу у психології.
22. Назвіть завдання класичної методології.
23. Розкрийте двошарову структуру методологічного мислення.
24. З'ясуйте, чим є методологія у парадигмальному розумінні.
25. Назвіть основні процедури що використовується у професійному методологуванні.
26. Поясніть, чому фундаментальною методологічною процедурою є формулювання концепцій (концепціалізація).
27. Визначте роль епістемології на сучасному етапі розвитку методології.
28. Поміркуйте, що є крайнім втіленням роз'єднаності психології.
29. Поясніть, що лежить в основі методологічного ригоризму (монізму).

30. Розкрийте зміст понять «методологічний плюралізм» та «поліпарадигмальність» психології.
31. Визначте особливості комунікативної методології.
32. Поясніть теоретичну основу комунікативної методології.
33. Обґрунтуйте проблему співвідношення природного і набутого у психології.
34. Визначте соціально-історичний характер категорії спілкування.
35. Обґрунтуйте проблему взаємозв'язку психічного і фізіологічного у психології.
36. Визначте роль і значення теорії віддзеркалення для вирішення психофізіологічної проблеми психології.
37. Обґрунтуйте проблему природного й набутого у психічному розвитку індивіда.
38. Назвіть шість основних критеріїв систематизованої оцінки теорій особистості у психології.
39. Поміркуйте, чому періодизація психічного розвитку індивіда є найскладнішим науковим завданням.
40. Поясніть, у чому полягає специфіка дослідження спілкування у психології.
41. Назвіть основні методологічні підходи дослідження особистості у психології.
42. Визначте концептуальні одиниці виміру опису постійних аспектів поведінки людини.
43. Розкрийте зміст теорії віддзеркалення як методологічної основи наукового підходу до вирішення проблеми природного та набутого.
44. Поясніть основні положення теорії антропогенезу.
45. З'ясуйте у чому полягає складність дослідження тріади
46. «біологічне – психічне – соціальне».
47. З'ясуйте яким чином можна вирішити проблему стереотипних способів діяльності психологів.
48. Поясніть, яким чином оцінюються теорії особистості з точки зору біполярних наукових понять: «свобода-детермінізм», «раціональність-ірраціональність», «холізм-елементаризм», «конституціоналізм-інвайроменталізм», «змінність-незмінність», «суб'єктивізм-об'єктивізм», «проактивність-реактивність», «гомеостаз-гетеростаз», «пізнаване-непізнання».
49. Поясніть принцип системності у психології.
50. Охарактеризуйте етапи наукового дослідження.
51. Визначте що є істотною ознакою розвиненої теорії.
52. Поясніть принцип розвитку.
53. Поясніть принцип детермінізму.
54. Назвіть основні способи теоретичного обґрунтування гіпотези.
55. Визначте які зв'язки існують між гіпотезою і теорією.
56. Назвіть основні етапи розробки гіпотези.

57. Охарактеризуйте теоретичний рівень наукового дослідження.
58. Розкрийте переваги експериментального вивчення об'єктів порівняно зі спостереженням.
59. Поміркуйте, яке цільове призначення мають методи на другому етапі наукового дослідження.
60. Визначте методологічні чинники продуктивності наукової гіпотези.
61. З'ясуйте методологічні основи постановки проблеми наукового дослідження.
62. Охарактеризуйте емпіричний рівень наукового дослідження.
63. Визначте структуру дослідницької програми наукового дослідження.
64. Назвіть елементи деонтологічного аналізу, що стосуються вибору методів та процедури психологічного дослідження.
65. Назвіть основні методи дослідження особистості у психології.
66. Поясніть, чому стандартизація є ключовим аспектом дослідження особистісних характеристик.
67. З'ясуйте, задля чого у психологічному дослідженні використовується коефіцієнт ретестової надійності.
68. Назвіть методи, що використовуються прихильниками гуманістичного підходу.
69. Поясніть, чим відрізняються змістовна, критеріальна, конструктивна валідність.
70. Назвіть методи, що використовуються прихильниками психоаналітичного підходу.
71. Визначте доцільність використання структурованого і неструктурованого інтерв'ю у психологічному дослідженні.
72. Визначте типи проєктивних методів психології.
73. Назвіть галузі практичного застосування методів психологічної діагностики.
74. Назвіть галузі практичного застосування методів психологічної корекції та психотерапії.
75. З'ясуйте методи досліджень яких наук послугували основою методу експерименту у психології.
76. Назвіть методи, що використовуються прихильниками діяльнісного підходу.
77. Назвіть емпіричні методи наукового дослідження.
78. Визначте основні етичні правила проведення наукових психологічних досліджень.
79. Охарактеризуйте основні класифікації методів наукового дослідження у психології.
80. Визначте шляхи подолання методологічної кризи психології.
81. Назвіть основні методологічні орієнтації сучасної психології.
82. Поміркуйте, який психологічний напрямок зосереджений на феноменах

інтенційності та трансценденції.

83.Визначте особливості сучасної ситуації в психології.

84.З'ясуйте шляхи подолання кризи в психології заЛ.С. Виготським та Б. Ф. Ломовим.

85.Назвіть методологічні орієнтації провідних наукових напрямків та шкіл психології.

86.Поміркуйте, як у професійному методологуванні реалізується миследіяльність.

87.Визначте ідеологеми ортодоксального психоаналізу.

88.Поясніть, чому фактичним предметом вивчення у біхевіоризмі є епіфеномени, а не реальні психологічні феномени.

89.Поміркуйте, яка ідея є онтологічним стрижнем гештальтпсихології.

90.Назвіть основні принципи екзистенціальної психології заЛ. Бісвангером, М. Басом, М. Мерло-Понті.

91.Поясніть, як відбувався перехід від класичної до некласичної психології.

92.Охарактеризуйте спрямованість розвитку сучасної психології до постнекласичної раціональності.

93.Назвіть завдання психології у плані постнекласичної раціональності.

94.Поясніть чому психологія знаходиться у допарадигмальному періоді свого розвитку.

95.Поміркуйте над історичними перспективами пошуків сучасної психології.

Творче завдання для самостійної роботи до теми № 5 «Структурні елементи наукового пізнання»

Завдання: Розгляньте основні структурні елементи наукового пізнання та творчо представте їх у вигляді:

Методичного постеру – створіть схему або інфографіку, що відображає взаємозв'язок між емпіричним та теоретичним рівнями пізнання, їхніми методами та етапами.

Рольової гри – уявіть себе вченим, який досліджує нове явище, та опишіть свої дії, спираючись на логіку наукового пізнання (спостереження, гіпотеза, експеримент, аналіз тощо).

Міні-есе – напишіть коротку історію або науково-фантастичний сюжет, де герої використовують різні методи пізнання для вирішення проблеми.

Порівняльної таблиці – зіставте особливості емпіричного та теоретичного рівнів наукового пізнання (методи, результати, значення).

Приклад реалізації: *Уявіть, що ви вчений-дослідник, який виявив новий вид рослин. Опишіть, як ви досліджуєте його за допомогою емпіричних*

(спостереження, експеримент, вимірювання) та теоретичних (моделювання, аналіз, узагальнення) методів.

8. Перелік питань до екзамену

1. Методологія у складі науки.
2. Методологічні та теоретичні проблеми. Порівняльний аналіз.
3. Рівні методологічного аналізу в науці.
4. Філософські позиції, що визначають місце та роль психічних явищ у світі.
5. Проблема віри в наукових дослідженнях. Гностицизм та агностицизм в об'єктивному пізнанні світу.
6. Наука та інші форми пізнання навколишнього світу.
7. Загальнонаукові принципи "класичного" наукового дослідження.
8. Наукове знання та його класифікація.
9. Наукове пізнання: підходи та методи.
10. Структура сучасного наукового знання.
11. Наукові факти та їх характеристика. Співвідношення гіпотези та факту.
12. Характеристика наукових теорій. Особливості їх побудови.
13. Питання істинності наукових знань: принцип верифікації та фальсифікації.
14. Закони в структурі наукового знання.
15. Етапи наукового дослідження.
16. Знаково-символічні засоби в життєдіяльності людей та в науці. Знак та символ: порівняльна характеристика.
17. Інформаційний детермінізм та його особливості.
18. Характеристика знаково-символічних засобів, які використовуються в науці.
19. Семіотичні дії та їх характеристика.
20. Проблеми, пов'язані з оволодінням науковими знаннями: валідність в організації наукового дослідження, інтерпретація знаково-символічних засобів, оволодінням змістом наукових знань.
21. Стадії розвитку науки.
22. Суб'єктивні та об'єктивні знання в теорії пізнання.
23. Наукова революція XX століття: перехід від некласичної до класичної науки.
24. Позитивізм як методологічний базис наукового пізнання.
25. Поняття парадигми та наукової революції за Т. Куном.
26. Теорія критичного реалізму К. Поппера та принцип фальсифікації

гіпотез.

27. Концепція внутрішньої єдності логіки доведення та заперечення.
28. Прагматизм, фаллібілізм, релятивізм та операціоналізм в наукових теоріях.
29. Номіналізм, раціоналізм, реалізм та інтуїтивізм як методологічна основа науки.
30. Постнекласична стадія розвитку науки.
31. Постпозитивістське трактування науки.
32. Особливості психологічних знань.
33. Наукове та "ненаукове" психологічне знання.
34. Раціональна та емпірична психологія.
35. Асоціанізм як перший напрямок у психології.
36. Сучасне уявлення про теоретичні та емпіричні методи психології.
37. Моделюючий підхід в теорії пізнання та психологічні гіпотези.
38. Описова та пояснювальна психології як перша дихотомія в історії психології.
39. Морфологічна та динамічна парадигми в психології.
40. Природнича та гуманітарна парадигми в психології
41. Класична та некласична психологія.
42. Постнекласична парадигма в психології.
43. Зміст конкретно-наукового рівня методології психології.
44. Етапи побудови психологічних теорій.
45. Визначення психіки в контексті різних психологічних підходів (асоціативна психологія, структуралізм, гештальтпсихологія, функціональна психологія, біхевіоризм, психодинамічні підходи).
46. Психофізична проблема в психології.
47. Форми психологічних знань та їх характеристика.
48. Способи пояснення психічних явищ.
49. Закони в психології.
50. Проблема редукціонізму в психології.
51. Гносеологічні аспекти аналізу психічних явищ (за Л.С. Виготським, Б. Ф. Ломовим, М. А. Холодною).
52. Способи системно-структурного дослідження в психології (за Г. П. Щедровицьким).
53. Психологічна теорія, її функції та типи (за І. І. Ільєсовим).
54. Методологічні принципи психології. Відкритість системи.
55. Принцип детермінізму в психології.
56. Характеристика активності як базового принципу психології.
57. Принцип системності та його застосування у психології.

58. Принцип розвитку як один з основних принципів психології.
59. Принцип єдності свідомості та діяльності в психології.
60. Принцип історизму як один з принципів психологічної науки.
61. Категоріальний устрій психології. Базисні категорії та метакатегорії.
62. Категорія відображення у психології.
63. Особливості відображення як функції психіки. Підходи до визначення суб'єктивного відображення об'єктивного світу.
64. Рівні та характеристики психічного відображення (за Б.Ф. Ломовим).
65. Активність психічного відображення.
66. Поняття та структура діяльності.
67. Підходи до розуміння діяльності у психології.
68. Соціальна природа діяльності. Єдність свідомості і діяльності.
69. Предметність діяльності.
70. Проблема особистості в психологічній науці.
71. Становлення поняття "особистість" в психології. Теорії особистості.
72. Структура особистості.
73. Регулятори поведінки особистості (світогляд, спрямованість, характер, здібності).
74. Основні постулати теорії особистості.
75. Розвиток особистості.
76. Мотивація як психологічна категорія. Мотив-мотивація-мотиваційна сфера особистості.
77. Структура мотивації.
78. Основні класифікації мотивів та мотивації.
79. Теорії мотивації.
80. Відносини та спілкування як категорії психології.
81. Загальна характеристика спілкування.
82. Перцептивна сторона спілкування. Механізми формування образу партнера по спілкуванню.
83. Комунікація: засоби, структура та бар'єри.
84. Інтеракція як одна з сторін спілкування. Стилi (види) взаємодії у спілкуванні.
85. Психогностична проблема.
86. Психомотиваційна проблема.
87. Психопраксична проблема.
88. Психосоціальна проблема.
89. Психофізіологічна проблема.

9.Методи навчання

Навчання не залежно від форми викладання (очна чи дистанційна) передбачає використання словесних (лекція, розповідь, пояснення, бесіда), наочних (ілюстрація, демонстрація, спостереження) та практичних (практична робота, тренувальні і творчі справи) методів навчання.

Під час лекційних занять використовуються презентації, які поєднують словесні та наочні методи навчання, що дає можливість здобувачам вищої освіти акумулювати знання.

Під час практичних занять застосовуються словесні та практичні методи навчання, які спрямовані на формування у здобувачів вищої освіти здібностей пізнання, а саме: дискусії, індивідуальна та командна форма роботи, кейси.

Самостійна робота базується на наочних та практичних методах навчання і направлена на самостійне оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями за темами навчальної дисципліни.

10. Система оцінювання навчальних досягнень

Навчальна дисципліна оцінюється за 100-бальною шкалою по видам навчальної діяльності.

Види робіт	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	4
Участь у кейсах на практичних заняттях	32
Самостійна робота (оформлення результатів кейсів з практичних занять, підготовка статей та тез доповідей, аналіз інформаційних джерел)	34
Екзамен	30

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90 - 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	
60 - 63	E	задовільно
35 - 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій за навчальною дисципліною «Теоретико-методологічні проблеми психології» (електронне видання, що знаходиться в репозитарії навчальної дисципліни). URL: <https://surl.li/zdkvok>

2. Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів вищої освіти за навчальною дисципліною «Теоретико-методологічні проблеми психології» (електронне видання, що знаходиться в репозитарії навчальної дисципліни). URL: <https://surl.li/dxzwey>

12. Список рекомендованих джерел

Основна:

1. Волянчук Н. Ю. Психологія наукової діяльності: монографія / Н.Ю. Волянчук, Г. В. Ложкін, А. Б. Колосов, Б. В. Андрійцев. Київ: КПП ім.Ігоря Сікорського; Центр ДЗК, 2020. 352 с.

2. Гапон Н. П. Теоретико-методологічні проблеми психології: навчальний посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 180 с.

3. Соловійов О. В., Літвінова О. В. Психічне оркеструє інформаційну активність мозку: від фізичного існування до психічно здійснюваного буття. Психологія і особистість, 2022. №2(22). С. 41-85.

4. Соловійов О. В., Літвінова О. В. «Портрет» психіки на фоні фізичного світу: суб'єктивна оцінка та свобода вибору є рушіями інформаційного процесу в мозку. Психологія і особистість, 2023. №1. С. 10-82.

5. Сова М. О., Деніжна С. О., Петухова І. О. Психологія творчості: навчальний посібник. Ірпінь : Державний податковий університет, 2022. 392 с.

6. Ільїна Н.М. Психологія творчості та обдарованості: навчальний посібник. Київ : Університетська книга, 2023. 234 с.

Допоміжні:

1. Крюкова М.А. Теоретико-методологічні проблеми психології (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня магістра факультету психології, політології та соціології). Одеса: Фенікс, 2020. 34 с.

2. Hapon N. Educational prospects of the practical solution of personal ontological insecurity. *PNAP. Cientific Journal of Polonia University*. 2021. 44 (nr 1). P. 33–41.

3. Максименко С.Д. Теоретико-методологічні проблеми психології ХХІ століття: генетикокреативний дискурс. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2022. Том 4. № 1. С. 1 – 11.

4. М'ясоїд П. Теорія в історичному поступі психологічного пізнання.

Психологія і суспільство. 2021. № 1. С. 36-65.

5. Wahl A., Kongsvik T., Antonsen S. Balancing Safety-I and Safety-II: Learning to manage performance variability at sea using simulator-based training, Reliability Engineering & System Safety, 2020, vol. 195, p. 106–698.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.zercalo.ru/index.shtml>
2. <http://www.nlm.nih.gov/databases/freemedl.html>
3. <http://www.healthgate.com>
4. <http://www.yahoo.com/Science/Psychology>
5. <http://maple.lemoyne.edu/~hevern/psychref.html>
6. <http://www.grohol.com/web.htm>
7. <http://www.mindspring.com/~wmmoore/psych.htm>
8. <http://sosig.esrc.bris.ac.uk/>